

Ar gali Lietuva išsivaduoti iš romantinio Vyčio šešėlio?

1. J. Girnius, kalbėdamas apie lietuvišką charakterį, kaip vieną iš jo svarbiausių simbolių, išskyrė Vytį. Vytis – lietuvių dvasios didvyriškumo simbolis, o tuo pačiu ir lietuviško kovingumo, karingumo simbolis. Šis simbolis yra tarsi ašis, ant kurios gražiai sugula herojinė Maironio kūryba, A. Šapokos istorijos interpretacija, Žalgirio ir Pilėnų mitai, „Aš esu Vanagas“ akcija socialinėse medijose ir savo loginę pabaigą pasiekusi absurdiška diskusija dėl Lukiškių aikštės paminklo, kurioje susidūrė net trys kariniai mitai: 1863 m. sukilimo, Rezistencijos ir LDK Vyčio. Kaip ir dera karių tautai, labiausiai ginčijamės dėl to, kuris konfliktas svarbesnis.
2. Tačiau Vyčių būna įvairių. Žvelgiant į tai, kaip kuriamas mūsų didysis istorinis meta-naratyvas, kokia forma pastaruosius kelerius metus vyksta viešoji diskusija saugumo ir karybos klausimais, galima teigti, kad mes palaikome sterilius, švarios istorijos ir tragiškai herojiško Vyčio vaizdinius. Mums visi kovotojai, nesvarbu kokios epochos, yra tarsi Maironio milžinai, kone antgamtinės būtybės, kurios sklendo virš žemės. Mes galime kone kasdien matyti kaip piktinamasi, kai bandoma šiuos herojus „nuleisti“ ant žemės, sužmoginti. Sterilus heroizmas baigiasi knygų išėmimu iš vitrinų, mitingais dėl Vyčio, neapykantos apraiškomis viešojoje erdvėje. Per didelis karinis romantizmas veda prie politinio fanatizmo.
3. Lietuvai reikia purvino Vyčio. Purvino tiesiogine šio žodžio prasme: suprakaitavusio, kartais alkano, kartais pavargusio, kaip ir dera žmogui. Turime prisiminti, kad visi praeities kovotojai, visų pirma, buvo žmonės su savo dorybėmis ir ydomis. Daug didesnis herojus yra tas, kuris, nepaisant visų savo netobulumų, sugebėjo padaryti kažką daugiau nei kiti aplinkiniai. Pagalvokime, kokiomis sąlygomis buvo pasirašytas Vasario 16 d. aktas. Kiek istoriniame pasakojime mes perteikiame tos kasdienės, rutininės karo meto dvasios? O juk suvokus tai, mes tik dar labiau pradėtumėme gerbti šio akto signatarus ir jų atliktus darbus. Tačiau Vyčio nesupurvinsim, jeigu nepavyks kasdienybės potėpiaus supurvinti Lietuvos istorijos, o tuo pačiu ir visos lietuviškos tapatybės.
4. Purvinas Vytis leidžia matyti žmogišką, o ne sudievinatą praeities kovotoją. O matydami herojuje žmogų, suprastumėme, kad jis galėjo padaryti gerų ir nelabai gerų darbų. Neturėdami purvino Vyčio, pavyzdžiui, negalėsime rasti sutarimo, kaip interpretuoti Antrojo pasaulinio karo ir pokario istoriją. Vienas iš būdų yra didesnis nacionalinio istorinio pasakojimo militarizavimas. Turime skirti daugiau dėmesio karo tyrinėjimui, bet ne herojiniam, o kasdienybės, purvinos rutinos perteikimui. Tik taip suvoksime, koks kompleksinis ir nevienareikšmiškas reiškinys yra karas ir kad jame yra daugiau atspalvių. Todėl paradoksaliai, daugiau kalbėdami apie karus, turėsime daugiau purvino Vyčio ir tuo pačiu mažiau skaldančio romantizuoto ar fanatiško karinio elemento viešose ir politinėse diskusijose.